

Ключові слова: громадянське суспільство, асоціація, фонд, інститути громадянського суспільства, соціальна сфера, неурядові організації.

Ключевые слова: гражданское общество, ассоциация, фонд, институты гражданского общества, социальная сфера, неправительственные организации.

Key words: civil society, association, foundation, civil society institutions, social sphere, non-governmental organizations.

ВИТКОВА ВАЛЕНТИНА СЕРГІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри конституційного права,
кандидат юридичних наук*

ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ В УКРАЇНІ

Закон України «Про Державне бюро розслідувань» [1] (далі – ДБР) був прийнятий ще наприкінці 2015 року, однак питання, пов'язані із його повноваженнями та місцем у системі правоохоронних органів залишаються мало дослідженими. ДБР для системи правоохоронних органів України є новим контролюючим органом. У ст. 1 ЗУ «Про Державне бюро розслідувань» ДБР визнано центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, що належать до його компетенції. На сьогодні діяльність із запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів здійснюють численні державні органи. Аналогічну або в чомусь схожу компетенцію мають різні підрозділи, підпорядковані МВС України, СБУ, Міністерству оборони України, Офісу генерального прокуратора та іншим центральним органам виконавчої влади.

З метою розмежування компетенції ДБР як нового державного контролюючого органу з наявними в Україні органами в Законі «Про ДБР» наведено статтю 5 «Завдання ДБР»: запобігання, виявлення, припинення, розкриття й розслідування злочинів. Виконання окреслених завдань здійснюється всією вертикаллю посадових осіб і підрозділів ДБР на основі сполучення принципів єдиноначальності та погодження під час прийняття управлінських рішень у межах ДБР, на що вказувалося в науковій літературі [2, с. 235]. Відмінність між процесуальним і матеріально-правовим (адміністративним) погодженням прийняття управлінських рішень полягає в їхніх правових наслідках: відсутність процесуального погодження має своїм наслідком протиправність (недійсність) прийнятого рішення, тоді як матеріально-правове (адміністративне) погодження не впливає на правомірність (дійсність) рішення особи. Виходячи із завдань, а точніше – із урахування категорій осіб, стосовно яких здійснюється робота ДБР, можна провести диференційне порівняння між цим органом та ін. органами виконавчої влади.

Перелік категорій потенційних підслідних у ДБР не надто великий. Хіба що категорія військовослужбовців дозволяє ДБР виконувати функції та надавати кількісні показники роботи. Стосовно переважної більшості категорій потенційних підслідних компетенцію ДБР та НАБУ законодавцем розмежовано на користь пріоритетності дій детективів останнього. Зрозуміло, що справи за злочинами, учиненими самими співробітниками НАБУ, розслідуються в досудовому порядку фахівцями ДБР.

Найбільш широкими та конкуруючими є повноваження поліції із досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності (п. 6) та здійснює ОРД відповідно до закону (п. 26). Але якщо поліцейські виявляють, документують та розслідують різні злочини, скоєні різними особами, то спеціалісти ДБР документують і розслідують злочини, учинені певними посадовими особами. Можливо, тому в наведеному п. 6 ч. 1 ЗУ «Про Національну поліцію» [3] є приписка «у межах визначеної підслідності». Це означає, що ОРД стосовно названих вище категорій потенційних злочинців можуть здійснювати як оперативні підрозділи поліції, так і ДБР. При цьому ДБР організовує таку роботу у випадку, коли достеменно відомо, що особа, стосовно якої наявні сигнали про вчинення злочинів, є службовою особою або військовослужбовцем. Підрозділи НП можуть організовувати проведення ОРД як щодо таких осіб, так і щодо інших осіб або за фактом злочину. Але оскільки зобов'язання проведення оперативно-розшукової чи слідчої діяльності стосовно службових осіб або військовослужбовців покладено на ДБР, то після початку такої роботи підрозділом поліції закінчувати її можуть фахівці ДБР. Загалом розмежування компетенції між ДБР та підрозділами НП законодавцем проведено, хоча фактично конкуренція й перетинання компетенції між ними можливі під час організації та проведення ОРД. Можлива конкуренція в компетенції ДБР і прокуратури. Так, до системи прокуратури України серед інших входять військові прокуратури та Спеціалізована антикорупційна прокуратура. Згідно із ч. 1 ст. 25 ЗУ «Про прокуратуру» [4] прокурор здійснює нагляд за додержанням законів органами, що провадять ОРД, дізнання, досудове слідство, користуючись при цьому правами й виконуючи обов'язки, передбачені ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України. Згідно з цією нормою, прокуратура у своїй діяльності пов'язана зі здійсненням ОРД. Проте таку діяльність проводить не вона, а інші органи та служби в межах своєї компетенції.

Прокуратура лише здійснює нагляд та забезпечує дотримання принципу законності. А тому тут не буде конкуренції в компетенції ДБР та прокуратури. Остання може та повинна контролювати дотримання фахівцями ДБР законів. У ч. 2 ст. 2 ЗУ «Про Службу безпеки України» зазначені завдання СБУ, згідно із якими боротьба з корупцією, організованою злочинністю також повною мірою покладається на підрозділи СБУ. Проте ці групи завдань є вторинними або додатковими в порівнянні із захистом державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, оборонного потенціалу України,

забезпеченням охорони державної таємниці та ін. І найперше діяльність СБУ спрямовується на вирішення цих завдань. А завдання, що конкурують із завданнями ДБР, умовно можна назвати похідними. Тому вирішенням їх обидві служби можуть займатися паралельно. Проте якщо під час документування чи розслідування цих злочинів буде виявлено наявність загроз державному суверенітету, конституційному ладу, територіальній цілісності тощо, то після ДБР закінчувати документування чи розслідування може СБУ.

Основними формами роботи ДБР є оперативно-розшукова діяльність та досудове слідство. Крім ДБР, такі форми роботи застосовують близько двох десятків органів і служб у державі. Проте компетенція ДБР здебільшого не конкурує з компетенцією цих органів: прокуратура (зокрема й військові прокуратури та Спеціалізована антикорупційна прокуратура) здійснює нагляд за дотриманням принципу законності органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність (у тому числі й ДБР), але сама таку діяльність не проводить. А з іншого боку, фахівці ДБР мають повноваження на документування вчинення злочинів прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Компетенція НАБУ розходиться із компетенцією ДБР, а їхні фахівці (детективи, слідчі та ін.) перехресно контролюють одні інших. Компетенція СБУ та окремих підрозділів НП може перетинатися й конкурувати з компетенцією ДБР. Однак групи злочинів, з якими має боротися СБУ, є більш складними та небезпечними, ніж аналогічні, з якими має боротися ДБР. Зворотньо-пропорційним є висновок стосовно груп злочинів, з якими борються ДБР та підрозділи Національної поліції. А тому, виходячи з проаналізованих положень декількох компетенційних законів України, первинні оперативні та слідчі дії стосовно конкуруючої категорії державних службовців можуть розпочинатися та проводитися підрозділами НП, а пізніше переходити до компетенції ДБР. І так само ДБР може розпочинати, проводити або продовжувати роботу після підрозділів Національної поліції, а пізніше передавати її матеріали та результати за компетенцією підрозділам СБУ.

Список використаної літератури:

1. Про державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#top> (дата звернення: 03.05.2021).
2. Труба Р. Єдиноначальність та погодження в реалізації окремих повноважень директора Державного бюро розслідувань. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 233–237.
3. Про національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 03.05.2021).
4. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 03.05.2021).

Ключові слова: компетенція, центральні органи виконавчої влади, Державне бюро розслідувань, Національна поліція, прокуратура.

Ключевые слова: компетенция, центральные органы исполнительной власти, Государственное бюро расследований, Национальная полиция, прокуратура.

Key words: competence, central executive authorities, State Bureau of Investigation, National Police, Prosecutor's Office.

СОН СОФІЯ СЕРГІЙВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри конституційного права*

КОДИФІКАЦІЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС

Увага до виборів традиційно підвищується напередодні цього процесу, при цьому найбільші дискусії відбуваються навколо президентських та парламентських виборів. Наступна виборча кампанія в Україні відбудеться у 2023, коли обиратимуться представники народу до законодавчого органу – Верховної Ради України. Отже, є можливість проаналізувати попередній власний досвід та досвід виборів до інших парламентських структур, зокрема, до Європейського парламенту, що обумовлено загальноєвропейським вектором розвитку зовнішньої та внутрішньої політики України.

Зазвичай, напередодні виборів швидкими темпами оновлюється законодавство. Так, наприкінці 2019 року в Україні був прийнятий Виборчий кодекс України, більшість його положень набули чинності вже на початку 2020 року, тобто місцеві вибори 2020 року відбулися вже на основі цього законодавчого акту. Хоча питання виборчої реформи була ключовим елементом порядку денного асоціації між Україною та ЄС ще у 2014 році. У відповідних документах Венеціанської комісії та Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ наголошувалося на важливості проведення комплексної виборчої реформи, що є важливим кроком на шляху наближення України до європейських стандартів та цінностей та вступу до Європейського Союзу. Проект Виборчого кодексу був розроблений у 2015 році, прийнятий у першому читанні у 2017 році, потім два роки це питання майже не обговорювалося в українському парламенті.

Європейський парламент є утворенням наднаціонального типу, це – єдиний законодавчий орган у світі, рішення якого мають пряму юридичну силу у суверенних державах-членах ЄС. Науковці наголошують на особливому статусі цього органу у структурі ЄС і вказують на те, що Європарламент лише зі значною частиною умовності може розглядатися як інститут, який здійснює представницькі функції, і наголошують на його квазіпредставницькому статусі.